

2 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

2.1 Το αγγείο

Ερ. πυξίδα τύπου Α και συνανήκον πώμα, αριθμός ευρετηρίου πρώην Γ' ΕΠΚΑ (Συλλογής Αθηνών) Α20169· ΒΑΡD, αρ. 9026162 (Πίν. 4–10).

Το σώμα είναι ανεπαίσθητα αμφίκυκλο, σχεδόν κυλινδρικό, περιθεόμενο κάτω από επιπεδούμενη, επικλινούς επιφανείας και διατομής που προσεγγίζει την παραβολή στεφάνη, και στηριζόμενο σε τριμερή δακτυλιοειδή βάση. Άνω το τοίχωμα απολήγει ως κάθετο περιαιχένιο, με λοξής τομής προέχουσα οριζόντια, ελαφρώς ανυψωμένη, οξεία περιφερική προεξοχή για την αρμογή πώματος, αρθρωμένη στα σημεία τμήσεων του περιγράμματός της με δύο ζεύγη ανεπαίσθητων αυλακώσεων. Στο σημείο επαφής σώματος-στεφάνης υπάρχει νύρωση. Η δακτυλιοειδής βάση αποτελείται από τρία ίσα τοξοειδή σκέλη διατομής Γ και ίσα ενδιάμεσα ανοίγματα, έκαστο σκέλος και έκαστο άνοιγμα 60 μοιρών. Ήπιες νευρώσεις βρίσκονται εσωτερικά και εξωτερικά της περιφερείας πρόσφυσης της βάσης στην κάτω πλευρά του σώματος. Η παρειά του δακτυλίου της βάσης φέρει δύο αυλακώσεις ανίσου βάθους. Το προκύπτον εξωτερικό περίγραμμα του δακτυλίου έδρασης είναι ανεπαίσθητα κοίλο-κυρτό-κοίλο.

Το πώμα είναι δισκοειδές, ελαφρώς θολωτό. Κοιλόκυρτο το περίγραμμα της θόλωσης, με αποτέλεσμα να φουσκώνει το πώμα στο μέσον και να λεπτύνεται προς την περιφέρεια. Περιθέεται από σφηνοειδούς διατομής περιχειλώμα, παρακολουθούμενο και οριζόμενο άνω από ανεπαίσθητη νύρωση (Πίν. 6, 7α, β). Αυλάκωση απαντά στην ακμή του περιχειλώματος. Το κοίλο κυλινδρικό κομβίο σώζεται κατά το κάτω τμήμα του και κατά το ήμισυ περίπου της περιφερείας του. Απολήγει κάτω σε συμπαγές ημισφαίριο με πυκνές ανάγλυφες κοκκίδες, διατεταγμένες σε 14–15 επάλληλες οριζόντιες σειρές. Κατά τόπους σώζεται επιχρύσωση της κοκκιδωτής επιφάνειας (Πίν. 7γ, δ). Στηρίζεται σε βραχύ, παχύ, συμπαγές πηνιόσχημο στέλεχος, διευρυνόμενου προς τα κάτω περιγράμματος, βαίνον σε διακρινόμενο δισκίο με αυλάκωση στην παρειά και κοίλανση άνω. Αβέβαιο είναι το αρχικό ύψος και η διαμόρφωση της κορυφής του κομβίου. Ένα μικρό, μη συγκολλώμενο, συμπαγές κυλινδροκωνικό θραύσμα με μελανή ταινία στο κάτω μέρος του (Πίν. 7γ), ίσως συνανήκει. Η προκύπτουσα σχεδιαστική συμπλήρωση της κορυφής του κομβίου είναι υποθετική.

Από το πώμα σώζεται κατά τι πλέον του ενός τεταρτημορίου του πεδίου (συγκολλημένο από έξι όστρακα) και κατά τα δύο τρίτα του περιχειλώματος. Μη συγκολλώμενα συνανήκουν δύο όστρακα, μεγάλο τμήμα του περιχειλώματος και το πιθανώς συνανήκον θραύσμα ίσως από την κορυφή του κομβίου. Το σώμα συγκολλημένο από 41 όστρακα. Λείπουν δύο μικρά τμήματα του σώματος (κάτω από την Καλλιόπα και κάτω από τις Κλεώνα και Ερατώνα) και το ένα από τα τρία

τόξα της δακτυλιοειδούς βάσης. Το ελλείπον τμήμα κάτω από την Καλλιόπα έχει ιδιαίζοντως ομαλή κυρτή άνω παρυφή.

Ο πηλός είναι καθαρός, σκληρός, ανοικτός καστανός-φαιός. Εξαιρείται της μελανής βαφής – η οποία είναι πλήρης στο εσωτερικό του αγγείου (Πίν. 8, 9β), στην κάτω πλευρά του (Πίν. 9α) και στην κάτω πλευρά του πώματος (Πίν. 6β) – μόνον η παρειά της τριμερούς βάσης, η επιφάνεια έδρασης του δακτυλίου της βάσης και η εξωτερική όψη του περιουχενίου αρμογής του πώματος. Ίχνη μίλτου στο περιουχένιο του σώματος. Η όπτηση των δύο πλευρών του αγγείου είναι ελαφρώς άνιση. Ίχνη πυράκτωσης απαντούν σε διάφορα σημεία του σώματος, εμφανέστερα επάνω από τον Μουσαίο. Η μελανή βαφή έχει απολεπιστεί σε λίγα σημεία, κυρίως στην κάτω πλευρά της στεφάνης, υπάρχουν δε κατά τόπους αμυχές-αποκρούσεις.

Η μη ενιαία και καθολική πυράκτωση σώματος και πώματος υποδεικνύει ότι έλαβε χώρα αυτή μετά την θραύση του αγγείου.

Συνολικό σωζόμενο ύψος μαζί με το πώμα 22,5 εκ., ύψος έως την σωζόμενη κορυφή του κομβίου του πώματος (καθ' υπολογισμόν) περ. 27 εκ., ύψος σώματος 16,8 εκ., ύψος βάσης (έως την κάτω πλευρά του σώματος) 2,5 εκ., ελάχιστη διάμετρος σώματος (στο μέσον του ύψους του) 12,3 εκ., μέγιστη διάμετρος πώματος (στο περιχειλίωμα) 15,8 εκ., διάμετρος κορμού κομβίου πώματος 2,6 εκ., σωζόμενο ύψος θραύσματος πιθανόν της κορυφής κομβίου πώματος 1,2 εκ., μέγιστη διάμετρος του 1,3 εκ., πάχος τοιχωμάτων σώματος 0,4 εκ.

2.2 Η παράσταση του πώματος

Ο έξεργος δίσκος της βάσης του κομβίου περιθέεται από εδαφόχρωμη ζώνη με κυμάτιο πρώτου τύπου με ωά (Εικ. 2α, 3α). Στην άνω και κάτω όψη του περιχειλίωματος γράφεται κυμάτιο δευτέρου τύπου (για τον χαρακτηρισμό των δύο τύπων κυματιών βλ. κατ., Κεφάλαιο 5), με «θυρεούς» και «βέλη» (άνω όψη: Εικ. 2β, 3β· κάτω όψη: Εικ. 2γ, 3γ). Στο σωζόμενο τμήμα του πεδίου Έρωτας διώκει νέα φεύγουσα προς τα δεξιά (Πίν. 6α, 16α).

Το κεφάλι του Έρωτα αποδίδεται κατά τομήν προς τα δεξιά, ο κορμός είναι σχεδόν κατενώπιον. Στηρίζεται στο κατά τομήν αποδιδόμενο κεκαμμένο αριστερό σκέλος, με το άκρο πόδι να πατά σταθερά στο έδαφος. Το πίσω φερόμενο δεξιό σκέλος είναι τεταμένο, με το κατενώπιον άκρο πόδι να πατά στα ακροδάχτυλα (προοπτική απόδοση, διακρίνεται στο βάθος και η άκρη της φτέρνας). Υψώνει το κεκαμμένο σε αμβλεία γωνία (περίπου 135 μοιρών) δεξιό χέρι έτοιμος να εκσφενδονίσει μικρή σφαίρα. Τρία δάχτυλα (μικρός, μέσος, παράμεσος) εγράφησαν βυθιζόμενα μέσα στο ομαλά κυκλικό αυτό σχήμα, σαν να πρόκειται για αντικείμενο από μαλακό υλικό. Ο αντίχειρας και ο δείκτης διακρίνονται σχηματικά στην κορυφή της σφαίρας. Το αριστερό χέρι είναι προτεταμένο και απόλυτα ευθύ, με τα δάχτυλα τεταμένα και ενωμένα. Ο Έρωτας είναι καρηκομόων, τα πλούσια μαλλιά του πέφτουν ανά ζεύγη και τριάδα κυματιστών πλοκάμων στους ώμους και το στήθος. Συγκρατούνται από ταινιωτό κεφαλόδεσμο με προέχουσα άνω και κάθετα

πίπτουσα αναδίπλωση, από το κάτω οξύληκτο άκρο της οποίας κρέμεται εμπρός από το δεξιό στήθος του θύσανος από τρία κυρτούμενα νήματα, το κεντρικό πιο ευδιάκριτο, τα δύο πλευρικά αποδιδόμενα με πολύ αραιό μελανό. Στην πλάτη του απλώνεται η εκτεταμένη μάζα των κλειστών φτερών. Αντίθετα με τον κανόνα, τα καλυπτήρια φτερά παρά την ωμοπλάτη δεν διαφοροποιούνται στην απόδοση. Στα φτερά γράφονται κατά μήκος του διαμήκους άξονα γραμμίδια, τα οποία όμως είναι αβέβαιο αν μπορούν να θεωρηθούν απόδοση των ράχων (κεντρικού άξονα) των φτερών. Η γραμμή μετώπου-μύτης είναι ανεπαίσθητα κοιλόκυρτη, το πηγούνι ελαφρώς γωνιούμενο. Ο αναλογικά μεγάλος οφθαλμός αποδίδει φυσιολογική προεφηβική. Η ευθεία γραμμή του άνω βλεφάρου και το συμμετρικά κυρτό φρύδι ενώνονται σε αμφοτέρω τα άκρα τους. Η γραμμή του κάτω βλεφάρου είναι ευθεία, σχεδόν το ήμισυ αυτής του άνω βλεφάρου, με πάχυνση (τυχαία;) στην πίσω απόληξη. Η ίριδα είναι μεγάλη, τριγωνική αλλά με καμπύλες πλευρές. Το αρκετά μεγάλο στόμα γωνιούται προς τα κάτω. Γραμμίδια μεμονωμένα και γραμμές αραιού μελανού αποδίδουν ανατομικές λεπτομέρειες: αριστερός αστράγαλος και γαστροκνημία, θωρακικοί και τονισμένοι λαγόνιοι μύες, πλευρά, σταγονοειδείς (αλλά άνω ανοιχτές) θηλές (ιδίως η ευδιάκριτη αριστερή), διπλή λευκή γραμμή η οποία προς τον αφαλό ενώνεται, αφαλός κατενώπιον, αποδιδόμενος ως μακριά κυρτή γραμμή με κρεμάμενο στο κέντρο μικρό ημικύκλιο. Το πέος και οι όρχεις γράφονται ως τρία συνεχόμενα εναλλασσόμενης φοράς και μεγέθους τρίγωνα.

Η νέα την οποία ο Έρωτας απειλεί, φεύγει με διασκελισμό προς τα δεξιά στρέφοντας το χαμηλωμένο κεφάλι πίσω, προς τον διώκτη της. Το κεφάλι είναι σε κατατομή προς τα αριστερά, ο κορμός κατενώπιον, τα σκέλη σε κατατομή προς τα δεξιά. Η αντιφυσιολογική αυτή στάση θυμίζει αρχαϊκές μορφές. Το λυγισμένο αριστερό σκέλος πατά σταθερά στο έδαφος, με το άκρο πόδι κατά τομήν. Το γόνατο διαγράφεται υπό μία γωνίωση του ενδύματος. Το πίσω φερόμενο δεξιό σκέλος δεν διαγράφεται καθόλου υπό το ένδυμα. Το άκρο πόδι σχεδόν σε κάθετη θέση και σε όψη τριών τετάρτων, πατά στα ακροδάχτυλα. Τα χέρια της νέας απλώνονται οριζόντια, συμμετρικά, ελαφρώς λυγισμένα. Στην σωζόμενη δεξιά παλάμη, η οποία γράφεται προοπτικά με ορατή την εσωτερική της πλευρά, τα δάχτυλα είναι τεντωμένα και ενωμένα, πλην του αφισταμένου αντίχειρα. Τέσσερα γραμμίδια αποδίδουν την ανατομία: τρία εγκάρσια, ένα στον καρπό και δύο ως «γραμμές της τύχης», και ένα διάμηκες στον αντίχειρα και στην συνέχεια του μικρού δαχτύλου. Παρά τον καρπό υπάρχουν αμυδρά ίχνη δύο παράλληλων πλαστικών γραμμών από πολύ φθαρμένο επίθετο πηλό. Φορά αττικό πέπλο με ψηλά ζωσμένο με λεπτή ζώνη (έντονη μελανή γραμμή) απόπτυγμα. Οι μετωπικοί μαστοί και οι βραχιόνες διακρίνονται κάτω από το ένδυμα, οι μαστοί με παχειές κυρτές γραμμές, το κάτω περιγράμμα των βραχιόνων με αραιή γραμμή. Η κόμη είναι μαζεμένη σε κρωβύλο και στερεωμένη με ταινιωτό κεφαλόδεσμο με διπλά περιγράμματα, διακοσμημένο με σταυρούς. Η ταινία τυλίγεται δύο φορές γύρω από το κεφάλι αλλά τα άκρα πίσω δεν συμπιπτουν. Η γραμμή μετώπου-μύτης είναι ευθεία, η οξεία μύτη έχει έντονη κοίλανση στα ρουθούνια. Το πηγούνι είναι ημιελλειπτικό, το σχήματος

ορθής γωνίας προς τα κάτω στόμα είναι μισάνοικτο για να αποδώσει έκφραση φόβου, το κάτω χείλος οξύ. Ο οφθαλμός είναι ιδιαίτερος μεγάλος, το φρύδι ευθύ, τα ευθέα άνω και κάτω βλέφαρα σχηματίζουν γωνία 45 μοιρών, η ίριδα είναι λεπτή, τριγωνική. Το αυτί εγγραφή σε σχήμα κόμματος, κάτω από το οποίο ευρεία αγκιστροειδής γραμμή μέχρι τον αυχένα. Φέρει περιδέραιο από απλή, λεπτή γραπτή γραμμή. Στο κέντρο του κρέμεται περιάπτο σχήματος ημικυκλίου ανοικτού προς τα δεξιά. Η έλλειψη του δεξιού ημίσεος του κύκλου φαίνεται ηθελημένη, όχι αποτέλεσμα φθοράς.

Στο έδαφος εμπρός από τα σκέλη του Έρωτα υπάρχει μεγάλο, ακανόνιστα ελλειψοειδές σχήμα από φθαρμένο επίθετο πηλό, προφανώς απόδοση κροκάλας. Η κροκάλα δεν πατά κανονικά στην γραμμή εδάφους αλλά κατά το ήμισυ βρίσκεται χαμηλότερά της, δημιουργώντας αίσθηση βάθους, χάρις και στην αρκετή αναγλυφικότητά της (Εικ. 3β). Μεταξύ του Έρωτα και της νέας υπάρχει κάθετη γραμμή με εγκάρσια βάση, υπό τύπον ράβδου σχήματος L στερεωμένης στο έδαφος. Πίσω από τον Έρωτα σώζεται ελάχιστα η παρυφή ενός κυρτού αντικειμένου γεμισμένου με τεθλασμένα και φέροντος μικρό κρικοειδές ωτίον με δύο οριζόντια γραμμίδια στην βάση.

2.3 Η παράσταση του σώματος

Στο σώμα παριστάνονται εν είδει ζωφόρου οι εννέα Μούσες και ο Μουσαίος (Εικ. 1, 6–15, 18–27, 29· Πίν. 4, 5, 8, 11–15, 16β–31, 33). Ταυτίζονται με επιγραφές, οι οποίες αν και κακά σωζόμενες διαβάστηκαν και φωτογραφήθηκαν (Εικ. 30–49· Πίν. 32). Οι Μούσες που επιγράφονται με ιδιάζοντα γλωσσικό τύπο (Τρεψιχόρη, Καλλιόπα, Ευτέρπα, Κλεώνα, Ερατών), θα αναφέρονται με αυτόν.

Από τις δέκα μορφές οι τρεις, ο Μουσαίος, η Καλλιόπα και η Ευτέρπα κάθονται, οι λοιπές επτά Μούσες ίστανται. Η παράσταση οργανώνεται με πόλους τις τρεις καθημένες μορφές και αποτελείται από μία τετράδα και δύο τριάδες. Οι μορφές πατούν σε ταινία από μαιάνδρους και ζατρίκια (Εικ. 4β, 5β), άνω δε της παράστασης γράφεται κυμάτιο πρώτου τύπου (Εικ. 4α, 5α). Στην άνω πλευρά της στεφάνης απαντά κυμάτιο δευτέρου τύπου (Εικ. 4γ, 5γ· Πίν. 9γ, δ). Η κάτω πλευρά της στεφάνης είναι μελανή.

Πρώτη ομάδα. Τρεις ιστάμενες Μούσες περί τον καθημένο Μουσαίο: πίσω του η Πολύμνια, ενώπιόν του προσβλέπουν προς αυτόν το ζεύγος Μελπομένης και Τρεψιχόρης.

Ο Μουσαίος (Εικ. 10–13, 32, 33· Πίν. 4, 12α, 16β, 17, 18α, 22α, 33α), σε κατατομή προς τα δεξιά, κάθεται σε μη αποδιδόμενο ύψωμα του εδάφους. Έχει το αριστερό γόνατο ψηλότερα και την αντίστοιχη κνήμη τραβηγμένη λίγο πίσω, με αποτέλεσμα οι κνήμες να χιάζονται. Τα άκρα πόδια αποδίδονται έτσι σαν να πατούν σε ακανόνιστο βράχο. Φορά κοντό χιτώνα με γυμνή την δεξιά ωμοπλάτη, ιμάτιο και χλαμύδα-χειρά. Γράφονται φυσιοκρατικά με αραιό καστανό-μελανό ο αγκώνας και οι γραμμές των μυών που συσπώνται από την προσπάθεια που καταβάλ-

Λει ο Μουσαίος για να κιθαρίσει: δελτοειδής, τρικέφαλος βραχιόνιος, και με δύο γραμμές που εκκινούν από τον καρπό (μία συνεχή και μία διακοπτόμενη) οι μύες και τένοντες του πήχεως (Πίν. 18α). Στον δεξιό ώμο γράφεται παχιά μελανή οδοντωτή γραμμή που φτάνει εμπρός έως το δεξιό στήθος. Αντίστοιχη γραμμή, με ορατό μικρό τμήμα της, υπάρχει και στον αριστερό ώμο. Κάθεται πάνω στα δύο ορατά άκρα πλατέος υφάσματος (τις άκρες της ζειράς), διακοσμημένου με σπειροειδή και κυκλίσκους, τα δε κράσπεδα των απολήξεών του είναι επίσης συμπαγή μελανά, οδοντωτά. Είναι στεφανωμένος, το κεφάλι του όμως είναι πολύ φθαρμένο από πυρ. Διακρίθηκε εν τούτοις με το μικροσκόπιο το σχήμα του στεφανιού, με τέσσερα λοξά φύλλα επιθέτου πηλού άνω και κάτω μίας λοξής γραμμής. Ίχνη επιχρύσωσης υπάρχουν στο δεξιότερο άνω φύλλο (Πίν. 16β). Διχάλα γράφεται στο ρουθούνι. Από τον οφθαλμό σώζεται μόνον η γραμμή του κάτω βλεφάρου. Από την απολεπισμένη κορυφή του κεφαλιού διακρίνεται το κυρτό περίγραμμα. Γράφεται πυκνή, πολύ σγουρή κόμη, γένειο (το οποίο καλύπτει εν μέρει τον ένα πήχυ της κιθάρας του) και μουστάκι. Φορά εμβάδες, στις αναδιπλωμένες προς τα έξω κορυφές των οποίων αποδίδονται οι τρίχες και τα πόδια της δοράς με αραιωμένο χρώμα. Κρατεί την λεγομένη θρακική κιθάρα, την οποία ακουμπά στον αριστερό μηρό και την στηρίζει στο στήθος (Εικ. 10, 11). Κρούει τις χορδές της με πλήκτρο που κρατεί στην δεξιά παλάμη, η οποία αποδίδεται προοπτικά (Εικ. 12, 13). Τα δάχτυλα του αριστερού χεριού είναι πάνω στις χορδές (αποδίδονται νύχια στον δείκτη και τον παράμεσο), η δε αριστερή παλάμη είναι περασμένη σε αορτήρα δεμένο στην βάση του απέναντι πήχεως του οργάνου. Δύο παράλληλα γραμμίδια γράφονται στο εσωτερικό της παλάμης. Πάνω από το κεφάλι επιγραφή. Το λευκό χρώμα σώζεται στο αρχικό μυ και εν μέρει στο δεύτερο γράμμα, το όμικρον. Η συνέχεια της επιγραφής είναι φθαρμένη από την πυράκτωση του οστράκου. Διακρίθηκαν τα αποτυπώματα πιθανόν ενός ύψιλον και με βεβαιότητα των γραμμάτων -ΣΑ- και ενός όμικρον: ΜΟ[-]ΣΑ[-]Ο[-] (Εικ. 32, 33· Πίν. 17α).

Πίσω από τον αιόδο φύεται καρποφόρο φυτό δάφνης με τρία κλαδιά (Εικ. 7). Τα φύλλα διχοτομούνται με διαμήκη γραμμή. Γράφονται στρογγυλοί καρποί, αποδιδόμενοι με υπόλευκο δισκίο επιθέτου πηλού. Το χρώμα τείνει προς το αμαυρότερο υπόλευκο, έναντι του λευκού-υπόλευκου των επιγραφών.

Η Πολύμνια (Εικ. 1, 26, 27, 30, 31· Πίν. 4, 15β, 22, 23, 33α) έχει το κεφάλι σε κατατομή προς τα δεξιά, τον κορμό σχεδόν μετωπικά, το δεξιό χέρι σε κατατομή, το αριστερό προοπτικά συντεταμημένο, τα σκέλη μετωπικά, τα γυμνά άκρα πόδια το μεν δεξιό στραμμένο σε πλήρη κατατομή προς τα αριστερά (δηλαδή προς τα πίσω, δηλούται το νύχι του μεγάλου δαχτύλου και η καμάρα), το δε αριστερό μετωπικά. Δεν υπάρχει σαφής διάκριση στηρίζοντος και ανέτου σκέλους, προφανώς όμως άνετο είναι το αριστερό. Το δεξιό χέρι φέρεται οριζόντια, με τεντωμένα τα δάχτυλα (απόδοση κοίλανσης του νυχιού στον δείκτη) και λυγισμένο μόνο τον μέσο. Εγκάρσιο γραμμίδιο από αραιό μελανό γράφεται στο εξωτερικό της παλάμης. Το αριστερό χέρι αποδίδεται καθειμένο εμπρός από την κοιλιά, με τον βραχίονα σε ορθή γωνία προς τον πήχυ. Κρατεί ζεύγος αυλών χιαστί, αποδιδόμενων με παχιά, μελανή ανάγλυφη γραμμή (Εικ. 26, 27). Φορά ποδήρη χει-

ριδωτό χιτώνα και ιμάτιο το οποίο τυλίγεται γύρω από τον αριστερό ώμο, καλύπτοντας την αριστερή πλευρά του σώματος και τα σκέλη από την μέση και κάτω. Η κόμη είναι μαζεμένη πίσω σε απλό μεγάλο κρωβύλο (Πίν. 23α). Σιγμοειδής βόστρυχος πέφτει εμπρός από το αυτί. Το αυτί έχει φυσιοκρατικό σχήμα, με ενώτιο από δισκίο επιθέτου πηλού, το κάτω ήμισυ όμως του αυτιού είναι πολύ φθαρμένο (Πίν. 23β). Φέρει περιδέραιο με απλή γραπτή γραμμή αραιού μελανού και στο κέντρο περιίαπτο από φθαρμένο επίθετο πηλό (Πίν. 23γ). Παρά τους καρπούς υπάρχουν ψέλια αποδιδόμενα με δύο παράλληλες γραμμές φθαρμένου επιθέτου πηλού (δεξιό: Πίν. 23δ· αριστερό: Πίν. 23ε). Η γραμμή μετώπου-μύτης είναι σχεδόν ευθεία. Είναι η μόνη Μούσα με διαφορετική απόδοση του ματιού: τέσσερις γραμμές γράφονται επάνω και μία κάτω από την ίριδα, αντί των δύο γραμμών επάνω (= φρύδι και άνω γραμμή βλεφάρου) και μίας κάτω (κάτω γραμμή βλεφάρου) που απαντά στις άλλες οκτώ. Οι δύο ενωμένες στο άκρο τους γραμμές μεταξύ φρυδιού και άνω γραμμής βλεφάρου προφανώς αποδίδουν κάποιον αχνό μορφασμό. Πάλι ως εξαίρεση, οι δύο γραμμές βλεφάρων δεν ενώνονται (Εικ. 1). Η μύτη έχει έντονη κοίλανση στα ρουθούνια και κυρτή γραμμή στην βάση της, το πηγούνι είναι στρογγυλευμένο, τα χείλη είναι ελαφρώς ανοιχτά, το κάτω σαρκώδες. Κάτω από τα τεντωμένα δάχτυλα σε κάθετη θέση επιγραφή ΠΟΛΥΜΝΙΑ (Εικ. 30, 31· Πίν. 17β) με λευκό-υπόλευκο χρώμα (σωζόμενο στο λάμβδα και ύψιλον, τα υπόλοιπα γράμματα ως σκιές).

Ενώπιον του Μουσαίου βρίσκεται το ζεύγος Μελπομένης και Τρεψιχόρης. Η πίσω ευρισκομένη Τρεψιχόρη στηρίζεται και με τα δύο χέρια στον αριστερό ώμο της Μελπομένης.

Η Μελπομένη (Εικ. 1, 18–21, 34, 35· Πίν. 5, 12β, 18β, γ, 24, 33β) έχει το ελαφρώς σκυμμένο κεφάλι σε κατατομή προς τα αριστερά, τον κορμό και τα σκέλη σε όψη τριών τετάρτων. Στηρίζεται στο δεξιό σκέλος, με το αντίστοιχο γυμνό άκρο πόδι σε κατατομή. Το αριστερό σκέλος γίνεται αντιληπτό υπό το ένδυμα χάρις στις λοξές πτυχωσεις, ελαφρώς τραβηγμένο και κεκαμμένο, με το αντίστοιχο γυμνό άκρο πόδι μετωπικά. Ο κορμός κλίνει κάπως προς τα πίσω. Φορά ποδήρη χειριδωτό χιτώνα με κόλπο και απόπτυγμα, ζωσμένο στο ύψος των αγκώνων με ιμάντα (έντονη μελανή γραμμή). Φούσκωμα των πτυχωσεων διαγράφει τον δεξιό μαστό σε κατατομή. Μικρό ιμάτιο τυλιγμένο στον αριστερό ώμο πέφτει κατά μήκος της αριστερής πλευράς του σώματος μέχρι κάτω από τα γόνατα. Η κόμη είναι μαζεμένη σε κρωβύλο, ο οποίος στερεώνεται με δύο παράλληλες μεταξύ τους, κάθετα τοποθετημένες λεπτές ταινίες και δένεται με διακοσμημένο με σταυροειδή στοιχεία ταινιωτό κεφαλόδεσμο με διπλά περιγράμματα που περνάει οριζόντια πίσω από το αυτί (Πίν. 24α). Με τον τρόπο αυτό κόμμωσης αφήνεται μεγάλη τολύπη μαλλιού να πέφτει στον κρόταφο, κάτω από την ταινία, έως τον οφθαλμό. Θύσανος τριχών και στον αυχένα, πίσω από το αυτί (Πίν. 24β). Το περίγραμμα του προσώπου είναι φθαρμένο. Η γραμμή μετώπου-μύτης είναι ευθεία. Το αυτί αποδίδεται με δύο ενάλληλες καμπύλες, οι οποίες κάτω συνδέονται. Το από δισκίο επιθέτου πηλού ενώτιο σώζει την επιχρύσωση (Πίν. 24β). Το μικρό στόμα είναι ελαφρώς κυρτό προς τα άνω, οι γραμμές βλεφάρων ομοίως ελαφρώς κυρτές, το φρύδι κυρτό,

μεγάλο, φθάνει έως την μύτη, η ίριδα είναι φθαρμένη (Εικ. 1). Το περιδέραιο αποτελείται από έξι κυκλικές ψήφους, αποδιδόμενες ως μικροσκοπικά δισκία επιθέτου πηλού, κρεμάμενες από γραμμή αραιού μελανού. Το κάπως ελλειψοειδές σχήμα της δεξιάς ψήφου είναι μάλλον τυχαίο ή από φθορά· θα ήταν υπερβολικό να γίνει σκέψη απόδοσης προοπτικής (Πίν. 24γ). Με τα καθειμένα χέρια κρατεί με το μεν αριστερό βάρβιτο σε λοξή θέση (Εικ. 18, 19), μέσα δε στην παλάμη του δεξιού το πλήκτρο της βαρβίτου, δεμένο με θώμιγγα στον πήχυ του οργάνου (Εικ. 20, 21). Παρά τους καρπούς υπάρχουν ψέλια αποδιδόμενα με δύο παράλληλες γραμμές επιθέτου πηλού (αριστερό χέρι: Πίν. 24δ). Το εντελώς φθαρμένο δεξιό κρύβεται εν μέρει από τον ζυγό της βαρβίτου (Πίν. 24ε). Πάνω από το κεφάλι οριζόντια επιγραφή ΜΕΠΟΜΕΝΗ (sic), με το λευκό-υπόλευκο χρώμα σωζόμενο στο -ΕΠ- και το -ΝΗ, τα λοιπά γράμματα ως σκιές (Εικ. 34, 35· Πίν. 18β, γ).

Η Τρεψιχόρη (Εικ. 1, 36, 37· Πίν. 5, 18γ, 19α, 25, 33β) γέρνει ακουμπισμένη στην ωμοπλάτη της Μελπομένης, όπου σταυρώνει τα χέρια περιβάλλοντας με τα δάχτυλα του αριστερού τον δεξιό καρπό (και οι δύο αντίχειρες κρύβονται). Στήριζεται στο αριστερό σκέλος και φέρει πίσω το άνετο δεξιό, χιάζοντας τις κνήμες και προβάλλοντας το δεξιό γόνατο. Το αριστερό άκρο πόδι αποδίδεται σε κατατομή, αντίθετα όμως με τα σε κατατομή άκρα πόδια των άλλων μορφών, τώρα αποδίδονται όλα τα δάχτυλα. Το δεξιό άκρο πόδι σχεδόν σηκώνεται από το έδαφος, ακροπατώντας μόνο με τα μη ορατά ακροδάχτυλα. Το κεφάλι αποδίδεται σε κατατομή προς τα αριστερά, ο αρκετά παχύς λαιμός και το στήθος σε όψη τριών τετάρτων (Πίν. 25α). Φορά αττικό πέπλο ζωσμένο με πλατιά ζώνη. Οι σκιάσεις της κάτω κυματοειδούς παρυφής του αποπτύγματος και το κράσπεδο του πέπλου αποδίδονται με αραιό μελανό. Συνεχής τεθλασμένη γράφεται αφενός στο ύψος του μέσου της κνήμης, αφετέρου παρά την άκρη του αποπτύγματος. Η γραμμή μετώπου-μύτης είναι ευθεία, η μύτη οξεία. Το επιμελέστερο και φυσιοκρατικότερο της Μελπομένης αυτή, ελίσσεται έντονα στην κορυφή και στον λοβό, διαθέτοντας ανεξάρτητη εσωτερική ενάλληλη καμπύλη. Δισκίο επιθέτου πηλού αποτελεί το ενώτιο (Πίν. 25β). Το πηγούνι είναι πολύ στρογγυλεμένο. Το φρύδι είναι μακρύ, ελαφρώς καμπτόμενο προς την μύτη. Αντίστοιχα κάμπτεται η άνω γραμμή του βλεφάρου, η δε κάτω γραμμή βλεφάρου είναι μικρότερη. Η ίριδα είναι απολύτως τριγωνική (Εικ. 1). Μικρό άγκιστρο γράφεται στο ρουθούνι, το στόμα αποδίδεται πιθανώς ως τριμερής τεθλασμένη (φθορά στο σημείο επαφής οστράκων). Το περιδέραιο είναι όμοιο με της Μελπομένης αλλά με επτά ψήφους (Πίν. 25γ, εκτός του κάδρου η ακραία δεξιά). Φοράει σάκκο με σταυροειδή κοσμήματα. Στην κορυφή του γράφεται κόμπος με δύο οριζόντια γραμμίδια στην βάση. Διαφεύγουν του σάκκου λίγες τρίχες στον αυχένα, μία σγουρή τολύπη στον κρόταφο και μερικά κυρτά γραμμίδια στην κορυφή, που ίσως αποδίδουν και αυτά τρίχες. Στον ορατό αριστερό καρπό υπάρχουν ψέλια αποδιδόμενα με δύο παράλληλες γραμμές επιθέτου πηλού (Πίν. 25δ). Πάνω και δεξιά από το κεφάλι οριζόντια επιγραφή ΤΡΕΨΙΧΟΡΑ ή ΤΡΕΨΙΧΟΡΗ (Εικ. 36, 37· Πίν. 18γ, 19α) με το λευκό-υπόλευκο χρώμα σωζόμενο στον κύκλο του ρω, στην συμβολή σκέλους και κάτω οριζόντιας κεραίας του έψιλον και εν μέρει στην κεντρική διχοτόμο του ψει.

Δεύτερη ομάδα. Η Καλλιόπα (Εικ. 1, 9, 40, 41· Πίν. 13β, 14α, 19β, 20α, 26) κάθεται σε δίφρο με υποπόδιο (Εικ. 9) προς τα αριστερά, περιβαλλόμενη από την ισταμένη ενώπιόν της Ουρανία και την επίσης ισταμένη πίσω της Θάλεια.

Το κεφάλι της Καλλιόπας (Πίν. 26α) αποδίδεται σε κατατομή προς τα αριστερά, το στήθος και οι χιαζόμενες κνήμες σε όψη τριών τετάρτων. Φορά χειριδατό ποδήρη χιτώνα και ιμάτιο που περιβάλλει τους μηρούς και εν μέρει τις κνήμες. Το γυμνό δεξιό άκρο πόδι πατά στο υποπόδιο (απόδοση νυχιού μεγάλου δαχτύλου), το προοπτικά γραφέν αριστερό με ορατά τα δάχτυλα, είναι κατεβασμένο εμπρός από το υποπόδιο. Ο χιτώνας πέφτει, αφήνοντας γυμνό τον δεξιό μαστό, ενώ ο αριστερός διαγράφεται από τις πτυχώσεις του χιτώνα και από ένα ακανόνιστο ημικύκλιο αραιού μελανού. Η θηλή του δεξιού μαστού μάλλον λανθασμένα εγράφη αρχικά κατενώπιον, κατόπιν δε εκ νέου σε κατατομή. Οι πήχεις είναι σε ορθή γωνία προς τους βραχίονες, τα δάχτυλα βρίσκονται πάνω στην παρυφή του ιματίου (στις προοπτικά γραφείσες παλάμες οι αντίχειρες κρύβονται). Η κόμη διευθετείται με κρωβύλο, δεμένο με διασταυρούμενες λεπτές ταινίες. Σώζεται τμήμα πιθανού φυλλοφόρου διαδήματος με ίχνος φύλλου με επιχρύσωση (Πίν. 26β). Λίγες τρίχες γράφονται με αραιό μελανό στον αυχένα. Η γραμμή μετώπου-μύτης είναι ελαφρώς κοίλη. Το στόμα κυρτούται έντονα – σχεδόν γωνιούται – προς τα κάτω. Ευθύ σε λοξή θέση γραμμίδιο αποδίδει το πτερύγιο του ρουθουνιού. Το φρύδι είναι ευθύ και μακρύ, οι γραμμές των βλεφάρων κυρτές, η άνω διπλάσια της κάτω. Κάθετο γραμμίδιο συνδέει την άκρη του άνω βλεφάρου με το φρύδι. Η ίριδα είναι τριγωνική, με κάθετο γραμμίδιο στην κάτω πλευρά της (Εικ. 1). Το πηγούνι είναι κάπως γωνιώδες. Το αυτί αποδίδεται με δύο ενάλληλες καμπύλες, ο λοβός με επιπλέον πρόσθετη καμπύλη, αφύσικα μεγάλος. Δισκίο επιθέτου πηλού αποτελεί το ενώτιο (Πίν. 26γ). Στους καρπούς φοράει ψέλια αποδιδόμενα με δύο παράλληλες γραμμές επιθέτου πηλού (Πίν. 26ζ, η). Η επιχρύσωση σώζεται εν μέρει στο ψέλιο του αριστερού χεριού (Πίν. 26η). Το περιδέραιο αποτελείται από απλή γραπτή γραμμή αραιού μελανού (ορατό μόνο το ήμισυ, το υπόλοιπο κρύβεται από το χέρι της Θάλειας) και στο κέντρο μόλις ορατό περιάπτο από φθαρμένο επίθετο πηλό (Πίν. 26δ, ε). Στον δίφρο γράφονται τρία πόδια και στο οριζόντιο πλαίσιο του μικρογραφική εικονιστική παράσταση σε σκιαγραφία (Εικ. 9). Πάνω από το κεφάλι της οριζόντια επιγραφή ΚΑΛΛΙΟΠΑ, σωζόμενη μόνον ως σκιά (Εικ. 40, 41· Πίν. 19β, 20α).

Η ενώπιόν της ισταμένη Ουρανία (Εικ. 1, 22, 23, 38, 39· Πίν. 5, 13, 19, 27), η ψηλότερη μαζί με την Μελπομένη Μούσα, γράφεται με το ελαφρώς σκυμμένο κεφάλι σε κατατομή προς τα δεξιά (Πίν. 27α), τον κορμό στραμμένο σε όψη τριών τετάρτων. Στηρίζεται στο αριστερό σκέλος, με το αντίστοιχο άκρο πόδι σε κατατομή προς τα δεξιά. Το άνετο δεξιό σκέλος τραβιέται λίγο πίσω, με ελαφρά κάμψη του γονάτου και με το αντίστοιχο άκρο πόδι κατενώπιον. Η κίνηση του δεξιού σκέλους διαγράφεται από ελαφρά λόξευση των πτυχώσεων. Καθειμένο το δεξιό χέρι, με τα δάχτυλα στο αντίστοιχο ισχίο (ο αντίχειρας κρύβεται, νύχια δεν γράφονται). Καθειμένος και ο αριστερός βραχίονας σε επαφή με τον κορμό, ο αφανής πήχυς υψωμένος και τα δάχτυλα στις χορδές λύρας, την οποία κρατεί πιέζοντάς την στον

ώμο, κορμό και την μέση (Εικ. 22, 23). Φορά αττικό πέπλο με βραχείες χειρίδες και απόπτυγμα, ζωσμένο σφιχτά στην μέση με ιμάντες με δύο φιόγκους. Οι ιμάντες ανέρχονται στους ώμους. Ο δεξιός μαστός διαγράφεται από την κίνηση των πτυχώσεων, ο αριστερός προβάλλει έντονα σε κατατομή προς τα δεξιά. Λεπτή ταινία (ή ταινίες), τυλιγμένη οριζόντια και χιαστί, συγκρατεί την κόμη σφιχτά και δακτύλιος την σφίγγει πίσω, δημιουργώντας μακριά αλογοουρά με κυματοειδή περιγράμματα, η οποία πέφτει ελεύθερη προς τον ώμο. Στο ινιακό οστόν αποδίδονται τρεις ομάδες τριχών. Στον κρόταφο και το μέτωπο αποδίδονται σχηματικά βόστρυχοι της κόμης ως σειρά μελανών συμπαγών κύκλων. Το στόμα γράφεται ως ευθύ γραμμίδιο με έτερο κάθετο στο άκρο του. Το φρύδι είναι ελαφρώς κυρτό, η γραμμή άνω βλεφάρου κυρτή, ισομήκης του φρυδιού, η γραμμή του κάτω βλεφάρου μετρά τα δύο τρίτα αυτής του άνω βλεφάρου, η ίριδα είναι περίπου ημικυκλική (Εικ. 1). Το αυτί είναι φυσιοκρατικό, με παχιά έλικα και κάπως οξύ κάτω τον λοβό. Το πηγούνι είναι στρογγυλευμένο, το περίγραμμα μεταξύ άνω χείλους και μύτηςγωνιώδες. Δισκίο επιθέτου πηλού αποτελεί το ενώτιο (Πίν. 27γ). Το περιδέριο αποτελείται από απλή γραπτή γραμμή αραιού μελανού. Στο κέντρο της υπάρχει περιάπτο από επίθετο δισκίο πηλού, επί του οποίου καλά σωζόμενο τετραγωνισμένο φυλλίδιο χρυσού (Πίν. 27β, δ). Στον ορατό δεξιό καρπό το ψέλιο αποδίδεται με δύο παράλληλες γραμμές επιθέτου πηλού (Πίν. 27ε). Πάνω δεξιά από το κεφάλι της επιγραφή ΟΡΑΝΙΑ (Εικ. 38, 39· Πίν. 19β). Το λευκό-υπόλευκο χρώμα σώζεται στο ΟΡΑ-, το -ΝΙΑ ως αποτύπωμα. Το τελικό άλφα διχοτομείται κάθετα από γραμμή θραύσης-επαφής συγκολλημένων οστράκων

Πίσω από την Καλλιόπα ίσταται η Θάλεια (Εικ. 1, 14, 15, 42, 43· Πίν. 14, 20, 28, 33γ). Χειρονομεί με οικειότητα, εκτείνοντας το προοπτικά αποδιδόμενο δεξιό χέρι και ακουμπώντας το χαλαρά στον αριστερό ώμο της Καλλιόπας (Πίν. 26δ, ε). Αριστοτεχνική απόδοση των δαχτύλων: ο δείκτης, μέσος και παράμεσος είναι ενωμένοι, ο αντίχειρας (στον οποίο γράφεται και το νύχι) αφιστάμενος, ο δε μικρός κεκαμμένος. Το ελαφρώς σκυμμένο κεφάλι αποδίδεται σε κατατομή προς τα αριστερά (Πίν. 28α), ο κορμός και τα σκέλη σε όψη τριών τετάρτων προς τα αριστερά. Στηρίζεται στο δεξιο (το άκρο πόδι σε κατατομή) και φέρνει πίσω καμπτόμενο ελαφρώς στο γόνατο το άνετο αριστερό. Το αριστερό άκρο πόδι γράφεται κατενώπιον (απόδοση των δαχτύλων, μικρό άγκιστρο σχηματίζει το νύχι του μεγάλου δαχτύλου) και ελαφρώς ανασηκωμένο στο πλάι, πατώντας μόνο στην εσωτερική παρυφή του. Η στάση είναι όμοια με της Μελπομένης. Φορά πέπλο άζωστο, ανοιχτόν από την δεξιά πλευρά. Με αραιό μελανό δεικνύονται οι σκιάσεις που δημιουργούν οι έως το κράσπεδο δύο σειρές πτυχών από συνεχείς τεθλασμένες. Δύο μεμονωμένες κυρτές γραμμές δηλώνουν το φούσκωμα από τους μαστούς. Το σημείο όπου πορπώνεται στον ορατό δεξιό ώμο (ο αριστερός κρύβεται) σημειώνεται με δισκίο επιθέτου πηλού. Καθιεμένος ο αριστερός βραχίονας σε επαφή με τον κορμό, ο αφανής πήχυς υψωμένος και τα δάχτυλα στις χορδές πεταλόσχημης κιθάρας, η οποία στηρίζεται στον αριστερό ώμο (Εικ. 14, 15). Τα δάχτυλα του αριστερού χεριού είναι πάνω στις χορδές (δεν αποδίδονται νύχια ή γραμμίδια εσωτερικά της παλάμης). Η κόμμωση και ο διακοσμημένος με σταυρούς κεφαλόδεσμος ομοιάζουν με

της Μελομένης, αλλά με πιο σγουρό (κυματοειδές) περίγραμμα κόμης και ογκωδέστερο κότσο. Η γραμμή μετώπου-μύτης είναι ανεπαίσθητα κοίλη. Το πηγούνι κάπως γωνιούται, το στόμα γράφεται ως κυρτό προς τα κάτω γραμμίδιο. Το φρύδι είναι ευθύ, η γραμμή του άνω βλεφάρου είναι ελαφρώς κυρτή, ισομήκης του φρυδιού, η γραμμή του κάτω βλεφάρου είναι κυρτή, μήκους δύο τρίτων του άνω βλεφάρου, η ίριδα είναι περίπου τριγωνική, ο οφθαλμός είναι κλειστότερος των άλλων Μουσών (Εικ. 1). Το αυτί αποδίδεται με δύο ομόκεντρους κύκλους ανοικτούς κάτω, ο μεγάλος λοβός με επιπλέον πρόσθετη καμπύλη. Δισκίο επιθέτου πηλού αποτελεί το ενώτιο (Πίν. 28β). Το περιδέραιο αποτελείται από γραμμή αραιού μελανού, από την οποία κρέμονται επτά ψήφοι από επίθετο πηλό. Η επιχρύσωση σώζεται καλά, πλην των δύο ακραίων δεξιών ψήφων (Πίν. 28γ). Το ψέλιο αποδίδεται με δύο παράλληλες γραμμές επιθέτου πηλού στον ορατό δεξιό καρπό (Πίν. 28δ). Η επιχρύσωση σώζεται κατά το κάτω ήμισυ τους. Πάνω και έκκεντρα αριστερά από το κεφάλι της οριζόντια επιγραφή ΘΑΛΕΑ (Εικ. 42, 43· Πίν. 20α). Το λευκό-υπόλευκο χρώμα σώζεται ελάχιστα στο θήτα, κάπως περισσότερο στο πρώτο άλφα. Δύο απροσδιόριστα ίχνη λευκού διακρίνονται πάνω και από την κιθάρα (Εικ. 29).

Τρίτη ομάδα. Η Ευτέρπα κάθεται σε κλισμό. Ενώπιόν της ίστανται η Κλεώνα και η Ερατών. Έχουν, όπως και η Πολύμνια, μικρότερο ύψος από τις λοιπές Μούσες. Το δεξιό χέρι της Ερατώνος είναι στον ώμο της Κλεώνας.

Η αποδιδόμενη σε κατατομή προς τα δεξιά Ευτέρπα (Εικ. 1, 6, 8, 44, 45· Πίν. 14, 15α, 20β, 21α, 29) σκύβει έντονα το κεφάλι, κοιτώντας ένα πουλάκι που έχει καθίσει στον μόλις διακρινόμενο αντίχειρα της κάθετα στραμμένης δεξιάς παλάμης της (Εικ. 6). Τα δάχτυλα είναι τεταμένα, πλην του κεκαμμένου μέσου. Το αριστερό χέρι είναι ακουμπισμένο στον μηρό. Φορά χειριδωτό ποδήρη χιτώνα και μιάτιο τυλιγμένο γύρω από τα σκέλη. Τα άκρα πόδια είναι αθέατα. Η κόμη είναι μαζεμένη σε κρωβύλο, ο οποίος στερεώνεται με λεπτή ταινία (ή ταινίες) οριζόντια και χιαστί, δημιουργώντας ένα πλέγμα συγκράτησης. Επ' αυτών στερεώνονται ως διάδημα τρία έντονα λοξά προς τα πίσω (φαινομενικά σε κάθετη θέση λόγω της κλίσης του κεφαλιού) οξύληκτα φύλλα από επίθετο πηλό. Μικρό ίχνος επιχρύσωσης σώζεται στο δεξιό (Πίν. 29γ). Το οπίσθιο φύλλο συνεχίζεται ψηλότερα από τα άλλα δύο, ίσως εκ λάθους. Στο ινιακό οστόν αποδίδονται τρεις ομάδες τριχών. Στον κρόταφο και το μέτωπο σχηματική απόδοση βοστρύχων της κόμης, ως σειράς μελανών συμπαγών κύκλων (όπως στην Ουρανία). Το περιδέραιο αποδίδεται με γραμμή αραιού μελανού, από την οποία κρέμονται έξι ψήφοι από δισκία επιθέτου πηλού (Πίν. 29δ). Σε κάποια απόσταση από τους καρπούς αποδίδονται ψέλια με δύο παράλληλες γραμμές επιθέτου πηλού (δεξιό: Πίν. 29ε· αριστερό: Πίν. 29ζ). Η γραμμή μετώπου-μύτης είναι ευθεία, το πηγούνι γωνιούμενο. Το στόμα αποδίδεται ως μικρή, ελαφρώς κυρτούμενη προς τα άνω γραμμή με μικρότατο κάθετο γραμμίδιο κρεμάμενο στο άκρο. Το φρύδι είναι μακρύ και ελαφρώς κυρτό, παχυνόμενο στο μέσον και κατά τι εξέχον του περιγράμματος του προσώπου. Η γραμμή του άνω βλεφάρου είναι παράλληλη και ελάχιστα μικρότερη του φρυδιού, η γραμμή κάτω βλεφάρου κυρτή, μήκους δύο τρίτων του άνω βλεφάρου, η ίριδα περίπου ημικυκλική-τριγωνική (Εικ. 1). Το αυτί αποδίδεται σχηματικά με

δύο ενάλληλες κυρτές γραμμές. Το κάτω τμήμα του αυτιού δεν σώζεται. Δισκίο επιθέτου πηλού αποτελεί το ενώτιο (Πίν. 29β). Πάνω από το κεφάλι της επιγραφή ΕΥΤΕΡΠΑ (Εικ. 44, 45· Πίν. 20β, 21α). Το λευκό-υπόλευκο χρώμα σώζεται στο -ΤΕΡ-

Η Κλεώνα (Εικ. 1, 24, 25, 46, 47· Πίν. 15α, 21β, 22β, 30, 33δ) έχει το ελαφρώς σκυμμένο κεφάλι σε κατατομή προς τα αριστερά (Πίν. 30α), τον δε κορμό σε όψη τριών τετάρτων και ανεπαίσθητα κλίνοντα πίσω. Στηρίζεται στο δεξιό σκέλος. Το δεξιό άκρο πόδι αποδίδεται σε αυστηρή κατατομή προς τα αριστερά, ώστε να διακρίνεται μόνο το μεγάλο δάχτυλο, στο οποίο γράφεται και το νύχι. Το αριστερό άκρο πόδι θα ήταν γραμμένο μετωπικά. Φορά χειριδωτό ποδήρη χιτώνα με τις πτυχές αραιότερα αποδιδόμενες σε σχέση με τους άλλους όμοιους χιτώνες. Ιμάτιο καλύπτει τον αριστερό ώμο και την αριστερή πλευρά του σώματος και τυλίγεται γύρω από τα σκέλη. Οι σκιάσεις των τεθλασμένων πτυχών του αποδίδονται με αραιό μελανό. Με το καθειμένο αριστερό χέρι, το οποίο προβάλλει μέσα από το άνοιγμα του ιματίου, κρατεί λύρα λοξά εμπρός από τα γόνατα, κλείνοντας τα δάχτυλα γύρω από τον βραχίονα του οργάνου, αφήνοντας μόνο το μικρό δάχτυλο τεντωμένο (Εικ. 24, 25). Φέρει τον δεξιό της πήχυ οριζόντια και πίσω, προβαλλόμενο εμπρός από το στήθος της. Τα δάχτυλα είναι τεταμένα, πλην του κεκαμμένου μεσαίου. Η κόμη είναι μαζεμένη σε κρωβύλο. Φέρει είδος διαδήματος από λεπτή ταινία (ή ταινίες), όμοιο με της Ευτέρπας. Από τα τρία μικρά φύλλα επιθέτου πηλού, σώζεται καλύτερα η επιχρύσωση του προσθίου και του οπισθίου (Πίν. 30γ). Στο μάγουλό της πέφτει μικρός βόστρυχος σχήματος S. Γράφεται περιδέραιο από αραιό μελανό με επτά στρογγυλές ψήφους από επίθετα δισκία πηλού (Πίν. 30δ). Τα ψέλια αποδίδονται με δύο παράλληλες γραμμές επιθέτου πηλού, το δεξιό καλά σωζόμενο (Πίν. 30ε), το επί του αριστερού καρπού φθαρμένο (Πίν. 30ζ). Η γραμμή μετώπου-μύτης είναι ελαφρώς κοίλη. Η μύτη είναι οξεία και με έντονη κοίλανση στα ρουθούνια, όπως της Πολύμνιας και της νέας του πάματος. Στο μικρό, ευθύ στόμα υπάρχει ασάφεια από προφανώς εκ λάθους ζωγράφιση καθέτου γραμμιδίου που παραπλανητικά δημιουργεί ιδιάζον σχήμα κάτω χείλους. Το φρύδι είναι κυρτό, η ακανόνιστα ευθεία γραμμή του άνω βλεφάρου λίγο μικρότερή του, η γραμμή του κάτω βλεφάρου είναι έντονα κυρτή και μήκους τριών τετάρτων αυτής του άνω βλεφάρου. Η ίριδα είναι στενή και τριγωνική (Εικ. 1). Το αυτί αποδίδεται σχηματικά, με μεγάλο ημικύκλιο ανοιχτό κάτω, μέσα στο οποίο γράφεται σιγμοειδές άγκιστρο. Το από δισκίο επιθέτου πηλού ενώτιο σώζει ελάχιστα την επιχρύσωση (Πίν. 30β). Το πηγούνι είναι στρογγυλεμένο. Η Κλεώνα δεν κοιτά την εμπρός της καθημένη Ευτέρπα. Το βλέμμα της στο ανάπτυγμα της σκηνής ίσως νοείται πλανώμενο μακριά, προς τον Μουσαίο, όπως και της Ερατώνας. Πάνω από το κεφάλι της οριζόντια επιγραφή ΚΛΕΩΝΑ (Εικ. 46, 47· Πίν. 21β). Το λευκό-υπόλευκο χρώμα σώζεται στο έψιλον, το μισό ωμέγα και το άλφα.

Η Ερατών (Εικ. 1, 48, 49· Πίν. 15, 21β, 22β, 31, 33δ) βρίσκεται πίσω από την Κλεώνα, και κατά μικρό μέρος της δεξιάς πλευράς της κρύβεται από αυτήν. Αντιστροφώς όμως, το κεφάλι της κρύβει το άκρο του κρωβύλου της Κλεώνας. Έχει το κεφάλι σε κατατομή προς τα αριστερά (Πίν. 31α), τον κορμό και τα σκέλη σε όψη τριών τετάρτων. Η στάση της είναι παρόμοια με της Μελομένης, Θάλειας

και Κλεώνας: στηρίζεται στο δεξιό σκέλος, το χαμένο δεξιό άκρο πόδι θα ήταν σε κατατομή. Το άνετο αριστερό σκέλος τραβιέται λίγο πίσω, πράγμα υποδηλούμενο από χιασμό των πτυχών του ενδύματος, χωρίς να διαγράφονται σαφώς τα γόνατα και τα σκέλη κάτω από το ένδυμα. Το αριστερό άκρο πόδι γράφεται μετωπικά, με απόδοση των δαχτύλων. Φορά χιτώνα με βραχείες χειρίδες. Στον ορατό αριστερό ώμο και πλευρό γράφεται μάντας από έντονη μελανή γραμμή πάνω στον χιτώνα. Ο αριστερός μαστός διαγράφεται από κύμανση των πτυχώσεων. Μία επιπλέον έντονη κυρτή μελανή γραμμή δεν είναι σε σωστή θέση. Στην μέση της τυλίγεται μικρό ιμάτιο. Φέρει το αριστερό χέρι στην οσφύ της, πάνω στο ιμάτιο (απόδοση τεσσάρων δαχτύλων χωρίς νύχια, ο αντίχειρας κρυμμένος, ο δείκτης κεκαμμένος, ο μέσος εν μέρει κρυμμένος), το δεξιό δε χέρι στον δεξιό ώμο της Κλεώνας (μετωπική απόδοση των ακροδαχτύλων). Φέρει στο κεφάλι στεφάνη από πλατύ οριζόντιο στέλεχος με τρεις κάθετες τριγωνικές προεξοχές. Σώζονται λίγα ίχνη της επιχρύσωσης κυρίως στο δεξιό άκρο, πάνω σε ανεπαίσθητα επίθετο πηλό. Ίχνη γραπτών μελανών καμπύλων στοιχείων διακρίνονται στην στεφάνη, σε σημεία όπου δεν σώζεται η επιχρύσωση (Πίν. 31γ). Η κόμη πλέκεται σε μακριά ογκώδη πλεξούδα, η οποία πέφτει ελεύθερη πίσω, φτάνοντας μέχρι την πλάτη. Το μέσον της πλεξούδας είναι εδαφόχρωμο, με χιαστί γραμμίδια. Η γραμμή μετώπου-μύτης είναι σχεδόν ευθεία, το πηγούνι στρογγυλεμένο. Το στόμα είναι μικρό και μάλλον ευθύ (φθορά από επαφή οστράκων), με κάθετο γραμμίδιο στο άκρο. Το φρύδι και η λίγο μικρότερή του γραμμή του άνω βλεφάρου είναι κάπως κυρτά και βαίνουν ως ομόκεντρα τόξα. Οι δύο αυτές γραμμές επικαλύπτουν ελαφρώς το άκρο της κόμης. Η κυρτή γραμμή του κάτω βλεφάρου είναι ελάχιστα μικρότερη του άνω βλεφάρου, η μεγάλη ίριδα είναι τριγωνική (Εικ. 1). Το περίγραμμα του αυτιού είναι ελλιπές από φθορά. Διακρίνεται ίχνος ενωτίου από δισκίο επιθέτου πηλού (Πίν. 31β). Το δηλούμενο με απλή γραπτή γραμμή αραιού μελανού περιδέραιο διαθέτει κεντρικό περιάπτο από δισκίο επιθέτου πηλού (Πίν. 31δ). Στον ορατό αριστερό καρπό τα ψέλια αποδίδονται με δύο παράλληλες γραμμές επιθέτου πηλού (Πίν. 31ε). Πάνω δεξιά από το κεφάλι επιγραφή ΕΡΑΤΩΝ (Εικ. 48, 49· Πίν. 21β). Τα τρία πρώτα γράμματα σώζουν το λευκό-υπόλευκο χρώμα. Τα λοιπά τρία γράμματα φαίνονται ως αποτυπώματα-σκιές. Από το ταυ σώθηκε μόνο λευκή στιγμή στην βάση του καθέτου σκέλους.